

Dunajski filharmoniki
najuspešnejši
naložbeni zlatnik

PANORAMA 17

Pestra množica
novosti
iz Pariza

NA KOLESIH 20

DELO

Priloga
Mimi Podkrižnik
Težave nekdanje
francoske
»prve dame«
Saša Verčič
Boris Becker,
teniški igralec
in poslovnež

Sobota, 4. oktobra 2014 Cena 1,50 EUR, 12 HRK LETO 56 / ŠT. 231 ODGOVORNA UREDNICA: Mateja Babič Stermecki UREDNIŠTVO: 01/47 37 100 urednistvo@delo.si NAROČNINE: 080 11 99 WWW.DELO.SI

Kuhinja za kovance: Thomas Pesendorfer med vlivanjem mavčnega modela

Kovni pečat za dunajske filharmonike je treba ročno zložiti po vsakih 200 do 300 skovanih kovancih.

V sedemlitrskem talilnem loncu lahko v dvajsetih minutah stajijo 135 kilogramov zlata ali 70 kilogramov srebra.

Gospa, ki streže stroju, ki kuje dunajske filharmonike.

Na kovanec je najtežje prenesti globino obraza

Avstrijska kovnica denarja Dunajski filharmoniki so najuspešnejši evropski naložbeni zlatnik – Zlato kot medgeneracijska naložba

Desetega oktobra 1989, leto po spremembi avstrijske zakonodaje, s katero so opustili dotedanje restriktivno politiko in dovolili izdajo kovancev v zlato, ter slab mesec pred padcem berlinskega zidu, je avstrijska kovnica denarja Münze Österreich predstavila svoj prvi naložbeni kovanec – zlatnik z imenom Dunajski filharmoniki.

Besedilo **MATIJA GRAH**
Fotografije **LEON VIDIC**

Njegovo podobo je zasnoval takrat 37-letni graver in oblikovalec denarja Thomas Pesendorfer. »Sprva so bile v igri različne zamisli,« se spominja Pesendorfer. Po eni od njih naj bi na kovancu upodobil znamenito dunajsko stolnico Stephansdom, po drugi samostan v Melku. »Nazadnje smo se odločili za najslavnejši avstrijski orkester, Dunajske filharmonike.«

Pesendorfer je odločitev o tem, kaj bo prikazal na kovancu, sprejel po posvetu s člani orkestra, ki pa sprva niso bili niti najmanj navdušeni nad zamisljo, da bi svoje častitljivo ime posodili navadnemu kosu kovine, četudi zlata. Zadnje so se vendarle omeščali, »vztrajali pa so, da moram na kovancu vsekakor upodobiti dunajski rog in godala«, se spominja. »V zadnjem od več osnutkov,« pripoveduje, »sem na sredino kovanca postavil čelo, ki ga spodaj obkrožajo violine, na vsaki strani po dve. Desno od čela sem postavil harfo, levo dunajski rog. Da bi kompozicijo uravnotežil in jo naredil harmonično, sem v prostor med čelo in rog dodal še fagot.« Na nasprotni strani zlatnika je Pesendorfer upodobil orgle iz znamenite velike zlate dvorane dunajskega glasbenega združenja.

Tako je pred četrto stoletja nastal najbolj prodajani evropski naložbeni zlatnik in eden od treh naj-

pogostejše prodajanih naložbenih kovancev na svetu. »Bogve, ali bi bil enako uspešen, če bi bilo na njem upodobljeno kaj poudarjeno avstrijskega, nacionalnega, recimo dunajske stolnice?« se retorično sprašuje Andrea Lang, direktorica marketinga Münze Österreich. In odgovarja: »Kovanec pripoveduje o glasbi, ta pa je univerzalni jezik; njeno govorico razumejo povsod po svetu.«

Kovanec in palica

»Naložbeni kovanci se od navadnih, obtočnih razlikujejo po tem, da so iz plemenitih kovin,« pojasnjuje Irena Moro, direktorica podjetja Moro & Kunst, ki trguje z naložbenim zlatom in je zastopnik Münze Österreich za Slovenijo in Hrvaško. »Navadno jih kujejo v zlato ali srebru, zaradi česar je njihova tržna vrednost bolj kot od njihove nominalne vrednosti, ki je običajno postavljena razmeroma nizko, odvisna od tržne cene plemenite kovine same. Na primer: nominalna vrednost zlatnika Dunajski filharmoniki, ki tehta eno unčo, kar je dobrih 31 gramov, je 100 evrov, njegova tržna cena pa se trenutno giblje okoli 940 evrov.«

»Kovanec pripoveduje o glasbi, ta pa je univerzalni jezik; njeno govorico razumejo povsod po svetu.«

Od zbirateljskih kovancev se razlikujejo po visoki likvidnosti, zaradi česar je naložbene kovance mogoče – ali bi jih vsaj moralo biti mogoče – prodati kadarkoli. Prav večja unovčljivost naj bi bila tudi prednost kupovanja zlatnikov pred nakupom zlata v palicah, čeravno je cena zlata v palicah, še zlasti težjih, zaradi nižjih stroškov njihove izdelave nižja.

Thomas Pesendorfer je v mladosti želel postati kipar. Danes šteje 62 let in v Münze Österreich že več kot

desetletje vodi graverski oddelek, ki skupaj z njim šteje vsega tri zaposlene. V Avstriji obstajata dve šoli za graverje, pripoveduje. Poleg tiste v mestu Steyr na Zgornjeavstrijskem, ki jo je obiskoval sam, še ona v Borovljah na avstrijskem Koroškem. Vendar ti šoli posredujejo le temeljno znanje; za oblikovanje in izdelavo kovancev je nujna specializacija. Koliko časa ta traja, ga povprašam. »Petdeset let,« kot iz topa odgovori – in prasne v smeh. »No, ja, kakih pet, deset let pa že,« resno nadaljuje. »Od mladega graverja ne morete pričakovati, da vam bo na kovancu upodobil portret. Zahtevati od njega to, bi bilo preveč.«

Kovni pečat in surovec

Prva faza v procesu izdelave kovanca je temeljita seznanitev s tematiko, pripoveduje Pesendorfer. V tem času graver oblikovalec prebira strokovno literaturo in se posvetuje s strokovnjaki. Ko zapopade temeljno idejo, témo, jo mora likovno zasnovati in tako poenostaviti, da jo lahko prikaže na površini kovanca, ki meri vsega nekaj kvadratnih centimetrov. Sledi skiciranje kovanca, ki kljub najsoodobnejšim skenerjem in računalniški podpori še vedno poteka ročno. Navadni svinčnik tako še naprej ostaja temeljno orodje graverja oblikovalca.

Po približno mesecu dni je osnutek kovanca gotov. Če ga uprava kovnice odobri, graver v naslednji fazi izdela mavčni model. Ta je precej večji od naravne velikosti kovanca, saj v premeru meri 18 centimetrov. Zdaj lahko Pesendorfer pojasni, zakaj je globino obraza tako težko prenesti na površino kovanca: »Graver ima pri mavčnem odlitku, katerega premer je 180 milimetrov, na voljo samo poldrugi milimeter reliefne višine.« Ko je po kakem tednu neprestanega delovanja mavčni model predvidoma gotov, sledi priprava orodja za kovanje, kovnega pečata, katerega izdelava spet traja od dva do tri me-

sece. »Navadno imamo za izdajo kovanca na voljo leto dni, izdelamo pa ga v treh do štirih mesecih. Če pa se pokaže nujna in je kovanec oblikovno razmeroma preprost, lahko delo opravimo tudi v zgolj mesecu dni,« še doda Pesendorfer. Medtem ko so v graverskem oddelku snovali kovanec, ki jih bo avstrijska narodna banka, ki je sto odstotna lastnica kovnice Münze Österreich, izdala prihodnje leto – Thomas Pesendorfer in njegov kolega Herbert Währner sta, denimo, delala vsak na svojem osnutku kovanca ob 450-letnici španske (lipičanske) jahalne šole –, so v dve nadstropji in nekaj hodnikov oddaljeni talilnici v loncu ravno segregali zrnca srebra. Prostornina talilnega lonca znaša vsega sedem litrov, kljub temu lahko v njem v pičlih dvajsetih minutah stajijo 135 kilogramov zlata ali 70 kilogramov srebra. Staljeno zlato oziroma srebro v procesu ohlajanja preoblikujejo v približno ducat centimetrov široke in za palec debele trakove, dolge do 40 metrov. Te v nadaljevanju razvaljajo na trakove, katerih debelina natanko ustreza debelini kovanca, ki ga želijo skovati. Nato iz tako razvaljanega traku iztolčejo okrogle kovne ploščice ali surovce. Kot pove že njihovo ime, so surovci tista neposredna surovina, iz katere z uporabo kovnih pečatov pod pritiskom 200 ton skujejo kovanec.

Na začetku je bilo ... izsiljevanje

Začetki kovnice Münze Österreich niso povsem razjasnjeni. Zgodovinarji jih postavljajo v čas med letoma 1189 in 1194, legenda, katere korenine segajo v romantično 19. stoletje, pa jih povezuje z znamenito odkupnino, ki sta jo avstrijski vojvoda Leopold V. Babenberški in nemški vladar Henrik VI. izsilila od angleške krone v zameno za izpušitev kralja Riharda Levjesrčnega. Ta je menda med tretjo križarsko vojno, ki se je je udeležil tudi Leopold V., na smrt užalil avstrijskega vojvodo. Ko se je kralj Rihard iz

Svete dežele čez avstrijsko ozemlje vračal v Anglijo, ga je Leopold V. zato dal zapreti. Pogoje za kraljevo osvoboditev sta avstrijski in nemški vladar določila skupaj, med njimi je bila tudi odkupnina v višini 100.000 kölnskih mark oziroma 23,3 tone srebra. Odkupnino sta si vladarja razdelila na pol, vojvoda Leopold V. naj bi z njo med drugim utrdil Dunaj in ustanovil Dunajsko Novo mesto pa tudi dunajsko kovnico, daljno prednico današnje Münze Österreich, ki je tedaj kovala znamenite dunajske pfennige.

Od razpada Avstro-Ogrske po prvi svetovni vojni, natančneje, od leta 1924, je dunajska kovnica kovala šilinge. Od leta 2002, ko je Avstrija postala članica evroobmočja, pa glavno proizvodnjo Münze Österreich predstavlja kovanje avstrijskih centov in evrov. Na leto jih skujejo več kot 400 milijonov kosov.

Poleg obtočnih kovancev izdelujejo še naložbene, in sicer različne velikosti že omenjenih dunajskih filharmonikov, ki se pnejo od ene pa do ene petindvajsetinke unče

zlata. Po besedah Andree Lang vsak delovni dan v povprečju skujejo 6000 zlatnikov za eno unčo, katerih tržna vrednost znaša skoraj šest milijonov evrov. Od leta 2008 kujejo dunajske filharmonike tudi v srebru. Samo lani so prodali 16 milijonov srebrnikov.

Naložba za vnuke

Ko Gerharda Starsicha, predsednika uprave Münze Österreich, povprašamo, ali je danes pravi čas za naložbo v zlato, dobimo pričakovani odgovor: »Da, ker je cena zlata razmeroma nizka, star preprodajalski rek pa pravi: 'Kupuj, ko je poceni, prodajaj, ko je drago!'« Po njegovih besedah so pred poldrugim letom mnogi lastniki trajno zlatoto, zato je njegova cena padla. Srednjeročno zaradi tega napoveduje rast njegove vrednosti. »Odsvetujem pa naložbe v zlato iz spekulativnih razlogov; njegova cena kratko malo preveč niha.« Zlato je slej ko prej medgeneracijska naložba: ne kupujete ga zase, kvečjemu za otroke, še bolj za vnuke.

Med zbirateljskimi kovanci so še posebno iskani bimetalni, ki na prvi pogled spominjajo na kovanec za evro ali dva, le da je pri njih obod iz srebra, sredica pa iz niobija. V Münze Österreich so prvi na svetu razvili kemični postopek, med katerim površino niobija trajno obarvajo – bodisi temno vijolično, nebesno modro, travnato zeleno, zlato rjavo ali kako drugače. Kovanec iz srebra in niobija so v zadnjem desetletju dajali na trg po 25 evrov za kos. Po besedah Andree Lang so bili razgrabljeni v trenutku, njihova cena na sekundarnem trgu pa zdaj dosega 600 evrov za kos.

Seveda so pri zbirateljih močno priljubljeni vsakovrstni spominski kovanci; pred tremi meseci, denimo, je Münze Österreich izdala 20-evrski srebrnik, s katerim je Avstrija, država, ki je nekdaj mejila na kar tri socialistične države (Češkoslovaška, Madžarsko in Jugoslavijo), počastila spomin na 25. obletnico padca železne zaves.

Navadni svinčnik ostaja temeljno orodje graverja oblikovalca. Detalj osnutka za kovanec ob 450-letnici španske jahalne šole.